

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' מקץ תשפ"ו

בית יעקב

אלו עומדות כנגד יעקב ויוסף, ו' הנגלית -
כנגד יעקב, ו' המלוי - כנגד יוסף.

רק לאחר שעמד בנסיין קנה יוסף את דרגתו
לא על חנם זכה יוסף הצדיק למעלה
כה רמה, להיות דבוק ביעקב אביו ובמדת
התפארת שבה נאחז. אלא רק לאחר שעמד
בנסיין עם אשת פוטיפר, ושמר ברית קדש
במסירות עצומה, זכה לקנות את תוקף
מדתו - מדת היסוד, ולהאחז גם במעלת
יעקב אביו בחיר האבות.

עלייתו הרוחנית של יוסף בעולם העליון
בלשון חכמת האמת, נקראת עלייתו זו
של יוסף 'עליה מעלמא דנוקבא' לעלמא
דדכורא. כל השבטים נאחזים בעלמא
דנוקבא, שהיא ספירת מלכות, אך לאחר
עמידתו של יוסף בנסיין נתעלה אל מדת
היסוד, שהיא אחת מקצוות בחינת 'זעיר
אנפין', המרכיב משש ספירות 'חג' נה"י -
חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד.

אז נעשו יעקב ויוסף לאחד, ומתארים
מאז כצ"ח וברית, וכאמור, משמשת האות
ו' שבשם הוי"ה לשניהם כאחד, על ידי
החלק הנגלה והחלק הנסתר שבה.

רמז הכתוב לזכיות יוסף ודביקותו במעלת אביו יעקב

לכך מרמז הכתוב בדברים אלו, ו'ירכב
אתו - הקדוש ברוך הוא, 'במרכבת המשנה'
- שהעלהו מעלמא דנוקבא לעלמא
דדכורא, ובזה זכה לרכב כ'משנה' על האות
ו' שבשם הוי"ה, ולהאחז במלוי שלה שגם
הוא ו' והוא 'אשר לו' - נוטריקון 'אשר לו' -
וממשיך הכתוב, כי מכח מעשה זה ו'ירקאו
לפניו אברך - שכן כנגד בחינת 'אב', שהיא
יעקב אביו, הנאחז בחלק הנגלה של האות
ו', נחשב יוסף כ'ר' - כיון שמקומו במלוי
האות ו'.

טעם מעלת יוסף - בזכות שמירת הברית

בזכות כל זאת, זכה יוסף הצדיק שיתקיים
בו סיום הפסוק: ו'נתן אותו על כל ארץ
מצרים'. תבת 'אתו' היא אותיות 'אות' -
רמז לאות ברית קדש, אשר מכח עמידתו
בנסיין ושמירת בריתו נאמנה, זכה יוסף
לכל המעלה הגדולה הזו.

התעלות יוסף מכח עמידתו בנסיין
וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו
וירקאו לפניו אברך ונתן אותו על כל ארץ
מצרים (סא נג).

חובת הזהירות מאיסורי עריות
זהירות מיוחדת נצרכת באיסורי עריות,
ומבאר בזהר הקדוש (ח"ב ג), שעקר מה
שזכו ישראל לצאת ממצרים, הוא מפני
שנשמרו מאסורים אלו. במעשים אלו,
המצויים לאדם בתוך ביתו, הנסיון קשה
ביותר, כי אין איש רואה את האדם, ולכן
צריך כל אחד לשמירה ואזהרה יתרה.
אך אם אכן יעמד בנסיין, וזכה לשכר רב
ועצום, וכפי שמצינו בתורה, שלא נקראו
בשם 'צדיק' אלא מתי מעט מיחדים, ובהם
יוסף בן יעקב אבינו, שנקרא 'צדיק' על
שלמותו ועמידתו בנסיין קשה ועצום של
פתוי אשת פוטיפר.

יעקב ויוסף נחשבים כנוף אחד
רבנו זי"ע (מחשוף הלב) מביא בזה את מה
שכתבו רבותינו המקבלים עליהם השלום,
כי יעקב אבינו נאחז במדת התפארת,
ויוסף הצדיק במדת היסוד, ושתי מדות
אלו יחד מכונות כנגד הגוף ואות ברית
קדש. על כך נאמר בזהר הקדוש (ח"ג רכג):
כי 'אף וברית חשבינן חד' - כלומר, שניהם
נחשבים כאחד, ואינם נפרדים זה מזה.

יעקב ויוסף - סוד אחד ודמות אחת
עוד אמרו בזהר הקדוש (ח"א קפב): דכל
דיוקנא דיעקב הוה בה ביוסף ותרויהו כחדא
אזלי, ודא הוא רזא דאת ו'ו דאזלי תרויהו
כחדא, בגין דאינון רזא חדא ודיוקנא חדא
[שכל דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל
מה שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים
יחד. והוה הסוד של האות ו', ששניהם
הולכים יחד, משום שהם סוד אחד ודמות
אחת].

אחיזת יעקב ויוסף באות ו' שבשם הוי"ה
עמק כונת הדברים הוא, כי יעקב ויוסף
אחוזים שניהם באות ו' שבשם הוי"ה
הקדוש, ואות ו' יש בה תמיד שתי ו'וין,
הן בקריאתה, שנשמעת היא כאלו נאמר
פעמים ו', והן בכתיבתה - ו'ו'. שתי ו'וין

תחבולות יצר הרע להחטיא את האדם
כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים
(סא י).

בהקדים מה שכתבו חכמי המוסר וזכרונם
לברכה, דיצר הרע כלו מלא מרמות ותחבולות,
ומביא עצות מרחוק, ומדחה אדם מדחי אל
דחי. בתחלה אומר לאדם, כל מה שיעשה עד
עשרים שנה אין עליו שום ענש, משום שבית
דין של מעלה אין מענישים רק מעשרים שנה
ולמעלה. וכשיגיע לעשרים שנה אומר לו,
ידוע לך מה שאמרנו רבותינו וזכרונם לברכה
(ברכות לד.) מקום שבעלי תשובה עומדים אין
צדיקים גמורים יכולים לעמד, וכיון שמעלת
תשובה גדולה ממעלת צדיקים גמורים, אם כן
טוב לך שתעשה עברה חמורה ותתעם טעם
העברה ותפוש ותחזור בתשובה, ותהיה מעלתך
גדולה יותר ממעלת הצדיקים. והוא מתחפף
בתחבולותיו, ורוצה להטמיעו מעברה לעברה
עד שישתקע ולא יוכל לעלות. והנה בצונותינו
הרבים כמה וכמה ארע להם זה הדבר. באמת
יש שמתחרטים ומתנחמים ועושים תשובה
אחר חמשים שנה, ותשובתם מקבלת אבל אינה
כל כך כמו הראשונה. והגורעה היא בסוף ימיו,
אף על פי שהיא מקבלת אינה דומה לראשונה.
באמת התשובות חלוקות, ומי שעושה תשובה
כראוי מאהבה אפלו בסוף ימיו, ודאי דמקבלת
ורצויה כמי שלא חטא.

כשהגיעו ימי הזקנה מתחרט שלא שב קודם
וזהו באור הכתובים, כי לולא התמהמהנו,
בא לרמז על מי שהגיע לחמשים שנה ומתחרט
על מה שעבר עליו, ומתנחמים הגוף והנפש
ואומרים כי לולא, ראשי תבות גימטריא
חמשים, כלומר, התשובה שלנו גרועה
שנתעכבנו עד עכשו. כי עתה שבנו, מלשון
זקנה ושיבה, דהינו, עכשו בא עת הזקנה
והשיבה ואין התשובה רצויה כל כך. זה פעמים,
דהינו, זה שתי פעמים פתנו יצר הרע והדיחנו,
קדם הגיענו לכלל עשרים פתנו בטענת שבית
דין של מעלה אין מענישים רק מעשרים שנה,
ובהגיענו לעשרים שנה פתנו בטענת במקום
שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים
יכולים לעמד, וצריך לעבר עברה גדולה דלחזור
בתשובה כדי שתקרא בעל תשובה גמורה.
ובזה דחה אותנו מדחי אל דחי, עברה גוררת
עברה, עד שהטמיע אותנו עד עכשו ימי זקנה
ושיבה. (פיתוחי חותם)

באור יעקב

לא ירד בני עמכם...

לידי מכות ושפיכות דמים של ממש.
משכך, פנתה המשפחה המסלמית שהגנה על בית אמו של זכי אל בית המשפט והביאה את הדבר לפני השופט. בשמע השופט את הדברים, פסק שהבן צריך להשאר ברשות אמו עד שיגדל ויהיה בן שש, ואף הפקיד את פסק הדין ביד האם. שמעו הגויים מצד האב את הפסק ואמרו: אין אנו מכירים בפסק זה, אלא אם יהיה חתום עליו "אלחנן אל כביר" ופרושו "הרב הגדול", שכן כך נקרא אז בזמנו רבנו 'אביר יעקב'. באשר גם הגויים כידוע האמינו בו כמו שהיהודים היו מאמינים בקדשותו. הלכה אמו של זכי לבית רבנו, אבל שם אמרו לה כי הרב הלך לכפר פלוני, שכן כידוע דרכו של רבנו זיע"א היתה כשמואל הנביא ע"ה, להסתובב בכפרים ולסיע לבני ישראל.

שכרה האם עגלה ויצאה לאותו כפר. בהיותה בשדה ראתה את רבנו יעקב זיע"א רוכב על חמורו כשכליו משפעים אילך ואילך ושמש מחמר אחריו. מנגד, בראות רבנו אשה יהודיה רוכבת לבדה בשדה נשאר עומד וממתין לה. כשהגיעה האם של זכי לפני רבנו הושיטה לו את פסק הדין וספרה בבכי: "דבי, כך וכך היה הדבר", וספרה לו את הכל. הפסיק אותה השמש ואמר לה: "המקום הוא מקום סכנה. הבה ונמחר בדרךנו, וכשנגיע אל הכפר ישמע הרב מה שאת רוצה".

גער בו רבנו ואמר לו: "שוטה! הסכנה היא שאומרים להטות משפט!" שמע רבנו את דברי האשה בשדה, וידע ברב חכמתו שדבריה אמת, וחתם אף הוא על פסק הדין. כך נשאר זכי אצל אמו, וכך השלימו המשפחות המסלמיות הידיבות ביניהן, בזכות רבנו שגם במקום סכנה עמד לעזור ולסיע לאשה יהודיה בעת צרתה.

בירושלים עיה"ק התגורר יהודי עזוב ומסכן שכנויו היה "זכי הגבן". יהודי זה היה מעגני הכתל המערבי, כשכל יום היה יושב בסמוך לכתל המערבי ומבקש גדבות ומקבץ צדקה מן הבאים להתפלל בכתל, והיו בני ישראל מרחמים עליו ומעניקים לו כמה פרוטות מדי יום ביומו.

זכי זה ספר, כי כאשר היה בן שנתים ימים - כך ספרה לו אמו כאשר כבר גדל מעט - נתגרשה אמו מבעלה, אביו. וכי אז לאחר הגרושין אמרה אמו: "הבן זכי יהיה נתון תחת רשותי", ואלו האב טען לעמתה: "לא ולא! הבן יהיה נתון תחת רשותי שלי". ובשל המחלוקת מי יזכה בזכי תחת רשותו, פרצה אז מריבה גדולה בין שתי משפחות של מסלמים שהתגוררו בעיר תאפיללת, וסכסוך גדול חלק כמעט את העיר לשנים. וכי מה הקשר בין המחלוקת בין הוריו של זכי ובין הסכסוך בין שתי המשפחות המסלמיות בעיר?

באותה תקופה לא היה חק וסדר בערי מרוקו. בפרט אצל השחרים שהתנהגו ככל העולה על רוחם. ועקב כך הם הצרו את צעדיהם של היהודים, ואף שללו מהם זכויות רבות כאזרחים מן המניין. מצבם של היהודים היה בכי רע, ובשל כך החלו היהודים לשלם מס או שחד לראשי משפחות גדולות של המסלמים ההגונים בעיר, וגויים אלו נעשו להם פטרונים כאדונים אשר שמרו אותם מכל משמר ומכל פגיעה רעה של השחרים הברברים שגרו במרוקו.

כך היה הדבר אצל משפחתו של זכי. משפחת אמו היתה תחת חסותה של משפחה אחת של מסלמים, ואלו משפחת אביו היתה תחת חסותה של משפחה אחרת. וכיון שפרצה מריבה בין שני הבתים היהודיים, בין האב והאם, התקוטטו ביניהם שתי המשפחות המסלמיות, עד שהגיעו

קדושת יעקב

השפעת יוסף הצדיק על דוד המלך

יוסף הצדיק זיכה את דוד בשנים יותר ממה שזכה מן האבות

והנה, אם נחשב את מנין השנים שקבל דוד מכל אחד משלושת הצדיקים, נמצא כי יוסף נתן לו יותר מכלם. כי אברהם אבינו מסר לדוד חמש שנים, כאשר חי מאה שבעים וחמש שנה תחת מאה ושמזנים. יעקב אבינו מסר לו עשרים ושמזנה שנה, כי במקום מאה שבעים וחמש שנים כמנין שנות חיי אברהם אבינו, חי רק מאה ארבעים ושבע. ואלו מיוסף הצדיק נמסרו לו לדוד שלושים ושבע שנים, כי חי מאה ועשר שנים מתוך מאה ארבעים ושבע הראויות לו מאביו יעקב.

יוסף ודוד - השפעת יוסף 'למלכות'

אכן, כך נאה וכך יאה, כי מכיון שיוסף הצדיק הוא השליט והוא המשביר, בכח אחיזתו במדת היסוד, אשר הוא מרכבה לה בעולם, ממילא היה הוא המשפיע ביותר על דוד המלך, הנאחז במדת המלכות.

ועוד מוסיף על כך רבנו זיע"א (מעגלי צדק, אות ט"ז), כי ראשי התבות 'יוסף הוא השליט', אותיות 'זה'ה, עולות בגימטריא כחשבון תבת 'בדוד' (16), להורות ולרמז על עקר שנותיו של דוד המלך שקבלן מיוסף הצדיק, שהוא שנתן שנים רבות יותר מאברהם ויעקב.

יוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ (מב 1)

חסרונה של מידת המלכות - והשפעת מידת היסוד אליה

מידת המלכות העליונה, נקראת דלה ועגניה, באשר אין לה משלה כלום, וכל השפע שלה נמשך מן המדות האחרות. משום כך, המשפיע ברכה למדת המלכות זוכה בעצמו לשפע רב.

רבנו זיע"א מבאר (מעגלי צדק, אות ע"א), כי מאחר וכאמור למעלה, נאחז יוסף במדת היסוד, ממילא הוא השליט - שכן עקר ההשפעה הבאה לספירת 'מלכות', נתנת לה מספירת היסוד הסמוכה לה, ומכיון שכן, יוסף הוא המשפיע אליה.

דוד המלך לא זכה לשנות חיים משל עצמו

על פי זה יש לבאר את מה שכבר הובא (לעיל פרשת וישב) מן הזוהר הקדוש (ח"א קסח), כי לא זכה דוד המלך עליו השלום לשנות חיים משל עצמו. אלא, בתחלה נתן לו אדם הראשון שבעים שנה מחייו, ולאחר שחזר בו ממחלתו, שבו האבות הקדושים אברהם ויעקב, ויוסף הצדיק עמהם, ונתנו לו כל אחד מהם שנים מספר, ובחיזו השלימו לו את שבעים שנותיו.